

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Георги Маринов на трудовете и приносите на главен асистент д-р ДИАНА СЪБОТИНОВА МЛАДЕНОВА за заемане на академичната длъжност „доцент” в БСУ

Обща оценка

От приложените документи и справки е видно, че главен асистент д-р Диана Съботинова отговаря напълно на всички законови изисквания и правила на БСУ за заемане на академичната длъжност „доцент” в БСУ. Научното творчество, представено в един учебник (Световна икономика), една монография (Международна търговска политика), три студии, 16 статии, 13 научни доклада и 5 интернет базирани курсове за обучение в електронната платформа Moodle, свидетелства за солиден творчески, научноизследователски път и натрупан богат преподавателски опит.

Към тези достойнства е редно да се прибавят участията в четири международни и национални проекта. Отличното владеене на английски и други езици ѝ дава възможността да ползва множество оригинални чужди източници. Друг изключително важен плюс е нейната преподавателска мобилност по програма „Еразъм” и „Еразъм +”, както и като преподавател по „СмартЛинк”, което обогатява допълнително нейния преподавателски опит с изнесени лекции в значими чуждестранни университети.

Приложената справка за качеството на преподаване в БСУ индикира една от най-високите осреднени оценки сред преподавателския състав в университета. Ползва се с висок авторитет сред студентите.

Конкретни приноси

Справката за научните приноси и самите трудове на гл. асистент д-р Д. Съботинова дават ясна представа и достатъчно информация за творческите търсения и тематичния обхват на нейните научноизследователски и преподавателски интереси. Диапазонът е достатъчно широк, но **не разпиляващ**. Научните приоритети и интереси са ясно формулирани и изведени като проблеми в нейните трудове. Очевиден е стремежът към анализ и синтез на факти, фактори, условия,

предпоставки, тенденции и проблеми. Това се допълва от уместно изведени научни умозаклучения, изводи и предложения, вкл. с практическа насоченост. Прави добро впечатление **умереният историзъм** на изследваните проблеми, което дава логичната връзка с техните съвременни измерения. Сериозно достойнство е **богатият научен инструментариум** - ползването на множество авторски и оригинални източници с доминиране на западни извори на информация (монографията „Международна търговска политика”, № 1 от списъка на публикациите).

Като специфичен принос трябва да се посочи **научният усет** да се откриват нови, понякога считани за маловажни, но в крайна сметка, оказващи се значими научни аспекти, които ако не в настоящо време, то в бъдещи периоди, могат да имат ключово значение за решаване на редица проблеми, вкл. и в национален план.

От подобен характер е идеята за използване на т.нар. комплементарни валути (допълващи пари) за решаване на икономически проблеми на глобално и регионално равнище и идеите за безусловен базов доход. Историята на комплементарните пари **й** дава основание за ценни научни и практически изводи. Дефинирани са четирите им цели: да подпомагат местното икономическо развитие, да изграждат социален капитал, да създадат по-устойчив начин на живот, да отговорят на нужди, на които конвенционалните пари не могат. Показано е практическото приложение на различните видове съвременни комплементарни пари, първите от които възникват през 1936 г. в Швейцария, а днес в света функционират над 2 000 такива системи. Дадени са примери за общностни пари (Time Dollars, Ithaca HOURS, The PEN Exchange, Curitiba, Hureai Kipru, Tlaloc, Via Kud Chum), за частни (Doraland, Wellness Tokens, Natural Savings, B2B, TRC) и за правителствени иновативни мотивационни системи (Torekes, Biwa Kipru, Civics, ECOs). Направено е заключението, че бъдещето на парите би могло да включва пари, функциониращи на четири нива: глобални референтни пари, три главни многонационални парични единици, някои национални пари и локални комплементарни пари. Интересна теза, като се има предвид очакванията във връзка с Базел 3.

В този порядък е предлаганата до практическа приложимост схема за създаване на времеви банки, които могат да поемат социални функции при

грижи на възрастни хора в зависимо положение. За нашата страна подобни идеи имат практическо значение и са повече от ценни като се има предвид жестокият неолиберален натиск пазарният фундаментализъм да покрие тотално не само икономическите, но и социалните сфери. Предложена е оригинална система за справяне с предизвикателствата на застаряване на населението: времева банка, където времето на всеки един се оценява и възнаграждава еднакво. Един час е равен на един времеви кредит, като спечелените времеви кредити се депозират във времева банка и могат да бъдат изразходвани за услуги, които друг член на банката предоставя. Времето е средството за размяна, а в основата на времевите банки стоят човешки ценности. Изключително важен приносен практически извод като се има предвид тенденцията към нарастващо търсене на социални грижи за увеличаващо се застаряващо население и ограниченията на публичното финансиране.

Анализирани са, при това не само теоретично и възгледите на Елинор Остром за колективно управление на общи блага от местни общности, които водят до истински обрат в представата на социалните дисциплини за възможностите за управление на ресурсите за общо ползване и най-вече в представите за способностите на обикновените хора към самоорганизация и самоуправление. По тези и другите теми изключително научно коректно и съвестно се ползват и цитират съответните източници (№ 34 „Световна икономика”, № 7 от списъка на публикациите и др.).

Бих засилил научния принос на д-р Д. Съботинова в една сфера, която вече приемаме за тривиална и почти изчерпана като изясняване, главно поради незаинтересоваността на управляващия елит да решава проблемите в нея. Става въпрос за **демографската област**, тенденциите в която специално за България вече са преминали границата на „катастрофалност” и която най-вероятно в близките десетилетия ще бъде основният фактор за обезличаване на българската нация, народност и държава. Оказва се, че в това отношение кандидатката има специален интерес и множество публикации в почти всички значими и практически ориентирани аспекти на проблема (№ 4, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 31). Може да се добави прецизната научна връзка и аргументация между глобалните тенденции и аспекти на демографията и

националните конкретни измерения. Уловени са най-важните специфични зависимости между глобално, регионално и локално (национално) оценяване на проблема и съществените, характерни само за нашата страна измерения на проблема. Изследвайки множество чуждестранни извори на информация и публикации в областта на демографията, д-р Съботинова прави научно обосновани и чисто практически ориентирани и приложими като целесъобразни за българските условия **политики** за преодоляване на демографския колапс. Много от тях имат „частен характер”, но носят сериозен заряд и ако се прилагат като политики могат да омекотят демографската катастрофа на България. В редица статии и доклади се анализират важни релации и зависимости между демографската катастрофа на България и специфични нейни измерения като застаряването на българското население, разходите за пенсионно осигуряване, нови тенденции в потреблението и спестяванията, пазара на труда, ролята на женския труд в различна възраст за икономическото развитие, важни аспекти на висшето образование и др.

Безспорни приноси елементи се откриват в една интересна и недостатъчно изследвана област: културният поведенчески профил на българския бизнес мениджмънт (№ 3, 5, 21). Стъпвайки на методологията на международния проект GLOBE и на основата на анализ и сравнение с над 50 страни се правят изключително научнообосновани изводи за поведенческата култура на управлението на българския бизнес. Измерена е културната дистанция и българският мениджмънт е позициониран в междукултурното световно пространство. Културните ценности и практики са измерени по 7-степенна скала, която се прилага за 9 културни измерителя, които показват междукултурните и междуорганизационните различия. Тези измерители са: институционален колективизъм, групов колективизъм, равнопоставеност между половете, увереност в себе си, дистанция от властта, отношение към постиженията, отношение към бъдещето, избягване на несигурността и отношение към хората. Анализът на данните позволява да се изгражда поведенчески профил и профил по отношение на ценностите на българските мениджъри. Тази тематика не трябва да остава в забвение в научните интереси на д-р Съботинова. Поради една проста причина: обектът на бизнеса, идентифициран като български се стеснява непрекъснато и именно от този фактор -

управленските умения на неговите лидери като култура в немалка степен ще зависят ефективността му и положителните резултати.

Научен, изследователски и преподавателски приоритет на д-р Съботнова е областта на световната икономика. Учебното пособие „Световна икономика“ е добре структуриран учебник, който дава на студентите без излишни обстоятелствени обяснения основополагащи знания и познания по тази дисциплина. Желателно е да се увеличат авторските публикации (статии, доклади, студии) в областта на световната икономика първо за разширяване на кръгозора на студентите и второ за нови научни изяви по съвременни аспекти на глобалната икономика, която става все по-комплицирана на настоящия етап и в бъдеще. Научният интерес в сферата на световната икономика намира своя реализация и в монографията „Международна търговска политика“. Международната търговия, въпреки агресивната доминация на световната финансово-банковата система, продължава да бъде водеща област на международните икономически отношения и главен количествен измерител на тези отношения. Нещо повече, в монографията и в други свои публикации д-р Съботнинова, защитава правилната теза да се стимулира чрез световната търговия и други форми на МИО процес на връщане към **реална световна икономика**. Монографията е много полезна не само за студенти, но и за широк кръг изследователи в областта на международната търговия и световна икономика. Историята на ГАТТ и СТО се допълва с анализи и критични оценки на дейността на тази световна организация и на главните субекти, определящи нейната ефективност. Би могло да се препоръча по-смело да се анализират и отчитат геополитическите и геоикономически фактори, които влияят все повече върху различни аспекти в развитието на международната търговия, нейното явно и задкулисно дирижиране и управление. Приносните моменти, посочени в справката, отразяват научните постижения в тази област.

Имайки предвид отразеното до тук, имащо отношение към общите и конкретни приноси и достойнства в научното, изследователско и преподавателско творчество на главен асистент д-р Диана Съботнинова Младенова, ПРЕДЛАГАМ на уважаемото жури да ѝ присъди заемане на научната длъжност „доцент“.

Бургас, 05.10.2016 г.

Доц. д-р Георги Маринов